

De bergboerenregeling in Nederland

Ida Terluin

Ruim 6.000 boeren in Nederland maken gebruik van de bergboerenregeling. Hun bedrijven liggen in probleemgebieden. Natuurlijke handicaps zoals een hoog waterpeil, kleine percelen, schaduwwerking door boomsingels en overstromingen belemmeren een optimale bedrijfsvoering. Als boeren de natuurlijke handicaps in stand houden, ontvangen zij een jaarlijkse bergboerenpremie van 94 euro per ha als compensatie voor de hinder die zij ervan ondervinden.

Doel bergboerenregeling

Het EU-probleemgebiedenbeleid bestaat sinds 1975. In Nederland wordt dit beleid vaak aangeduid als de bergboerenregeling. Het beleid beoogt de voortzetting van het gebruik van de landbouwgrond en de instandhouding van duurzame landbouwsystemen in probleemgebieden. De bergboerenregeling probeert deze doelen te bereiken door het verlenen van een vergoeding, die dient als compensatie voor de belemmeringen van natuurlijke handicaps. Er zijn vier verschillende typen probleemgebieden: 1) berggebieden, 2) andere probleemgebieden, 3) gebieden met specifieke handicaps, en 4) gebieden met milieubeperkingen vanwege de Vogel- en Habitatrichtlijn en de Kaderrichtlijn Water. Sinds 2000 maakt de bergboerenregeling deel uit van het EU-plattelandsbeleid.

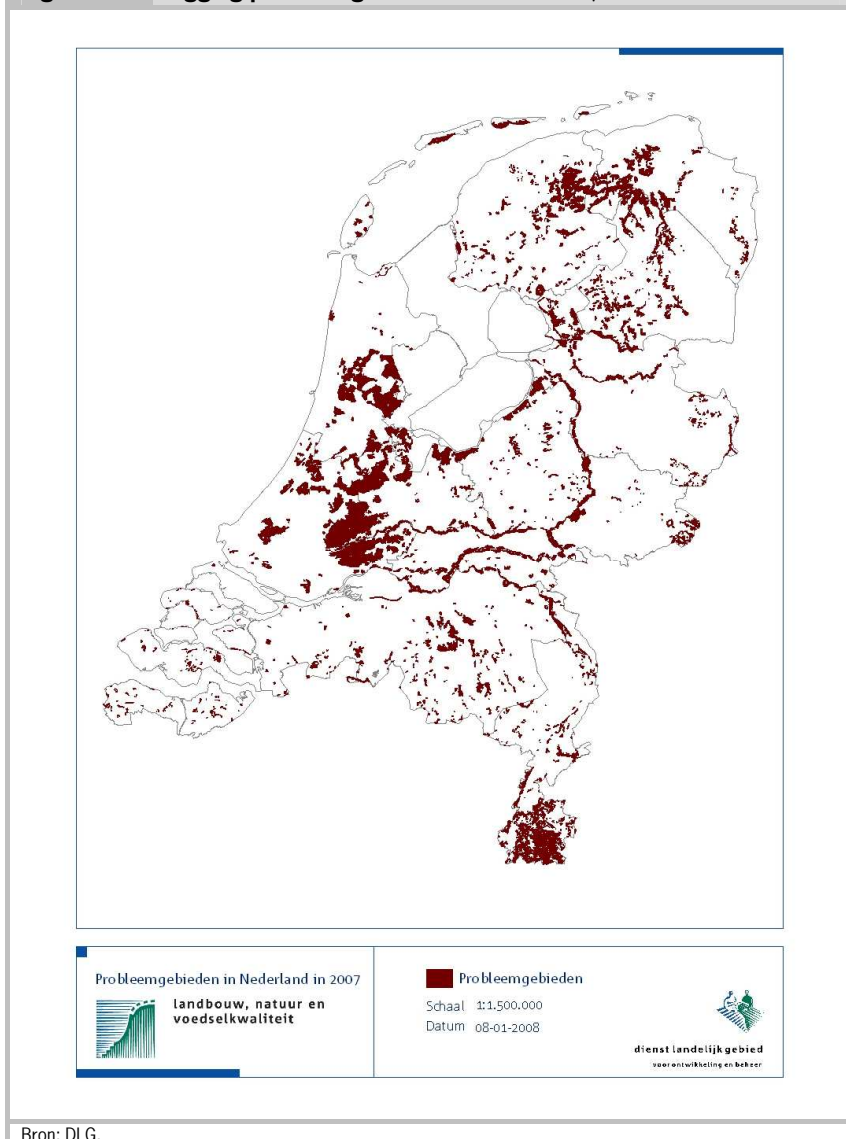
Ligging probleemgebieden

Op basis van natuurlijke handicaps onderscheidt Nederland vijf typen probleemgebieden: 1) diepeveenweidegebieden, 2) kleinschalig zandlandschappen, 3) beekdalen en overstromingsgebieden, 4) uiterwaarden, en 5) hellingen. De kaart van probleemgebieden in Nederland bestaat uit een groot aantal 'vlekjes' (figuur 1). De grootste concentratie vlekken wordt gevormd door de diepeveenweidegebieden in het Groene Hart, gevolgd door de hellingen in Zuid-Limburg en het kleinschalig zandlandschap in het oosten van Friesland en het westen van Groningen. In totaal heeft Nederland zo'n 233.000 ha als probleemgebied aangewezen, wat overeenkomt met circa 10% van het landbouwareaal. In vergelijking met ander EU-lidstaten is dat erg weinig: samen met België, Denemarken en Hongarije bevindt Nederland zich in een groep van lidstaten, die minder dan een vijfde van het landbouwareaal als probleemgebied heeft aangewezen. De meeste EU-lidstaten hebben meer dan 40% van het landbouwareaal als probleemgebied aangewezen, oplopend tot 100% in Luxemburg en Finland.

Koppeling aan agrarisch natuurbeheer

Nederland geeft een geheel eigen invulling aan het probleemgebiedenbeleid. Als enige EU-lidstaat heeft Nederland het passieve beheer van natuurlijke handicaps gekoppeld aan actief natuur- en landschapsbeheer. In de jaren zeventig is deze koppeling gelegd om de kosten voor agrarisch natuurbeheer te drukken: door de bergboerenpremie als een basisbedrag in de beheersvergoeding op te nemen, konden de eigenlijke kosten voor actief beheer omlaag. Deze koppeling betekent dat boeren alleen bergboer kunnen worden als ze meedoen aan de Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer (SAN). In 2006 werd slechts op een derde van het begrensde areaal probleemgebied een bergboerenpremie ontvangen, aangevraagd door ruim 6.000 bergboeren. In 2007 is de koppeling beperkt losgelaten.

Figuur 1 Ligging probleemgebieden in Nederland, 2007

Bijdrage bergboerenpremie aan inkomen varieert

Uit een enquête onder 60 ondernemers met een bergboerenregeling komt naar voren dat het aantal hectares waarvoor een bergboerenpremie wordt ontvangen verschilt tussen de vijf typen probleemgebieden. De ondervraagde bedrijven in de diepeveenweidegebieden en het kleinschalig zandlandschap krijgen gemiddeld voor zo'n 40 ha een premie; in de uiterwaarden gaat het om zo'n 30 ha; en de bedrijven in de beekdalen en op de hellingen vormen de hekkensluiter met gemiddeld 10 ha met een premie. Naar schatting is de gemiddelde bijdrage van de bergboerenpremie aan het inkomen uit bedrijf het hoogst in de diepeveenweidegebieden (18%), gevolgd door het kleinschalig zandlandschap (14%) en de uiterwaarden (12%). In de beekdalen en overstromingsgebieden en op de hellingen belooft deze bijdrage zo'n 3%. Drie kwart van de ondervraagde boeren in de diepeveenweidegebieden en het kleinschalige zandlandschap vindt dat de bergboerenpremie een positieve bijdrage levert aan de continuïteit van hun bedrijf, tegen ruim de helft in de uiterwaarden en een kwart in de beekdalen en op de hellingen.

Natuurbeheer past in bedrijfsvoering

Uit de enquête blijkt verder dat veel boeren in de probleemgebieden van 'hun landschap' houden en de natuurlijke handicaps in hun bedrijfsvoering hebben ingepast. Vanuit die houding staan ze ook positief tegenover agrarisch natuurbeheer. Echter, veel ondervraagde boeren hebben aangegeven dat ze de wijze waarop de verschillende overheidsinstanties de naleving van de voorwaarden van het SAN-contract controleren, zo frustrerend vinden dat ze stoppen met de SAN als hun huidig contract afloopt. Als de koppeling van de bergboerenregeling aan de SAN in de toekomst gehandhaafd blijft, zijn ze hierdoor ook geen bergboer meer.

Meer informatie:

Rapport 2008-023 *Bergboeren in Nederland: tegen wil en dank?*